

20

OBWIESZCZENIE PREZYDENTA KRAJOWEJ RADY NARODOWEJ

z dnia 14 stycznia 1946 r.

w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 11 września 1944 r. o organizacji i zakresie działania rad narodowych.

Na podstawie art. 3 ustawy z dnia 3 stycznia 1946 r. (Dz. U. R. P. Nr 3, poz. 19) o zmianie ustawy z dnia 11 września 1944 r. o organizacji i zakresie działania rad narodowych, — ogłaszam w załączeniu jednolity tekst ustawy z dnia 11 września 1944 r. o organizacji i zakresie działania rad narodowych (Dz. U. R. P.

Nr 5, poz. 22) z uwzględnieniem zmian wprowadzonych: ustawą z dnia 31 grudnia 1944 r. (Dz. U. R. P. Nr 19, poz. 98), ustawą z dnia 6 maja 1945 r. (Dz. U. R. P. Nr 17, poz. 93) i ustawą z dnia 3 stycznia 1946 r. (Dz. U. R. P. Nr 3, poz. 19) z zastosowaniem nowej numeracji poszczególnych artykułów i ich części.

Prezydent Krajowej Rady Narodowej:

Bolesław Bierut

Załącznik do Obwieszczenia Prezydenta Krajowej Rady Narodowej z dn. 14.I. 1946 r. poz. 26

U S T A W A

z dnia 11 września 1944 r.

o organizacji i zakresie działania rad narodowych.

Z ofiarnej walki ludu polskiego, z krwi patriotów przelanej ku chwale Ojczyzny, z bohaterskiego znoju żołnierzy wolności, z ducha braterskiej więzi Słowian w walce z dziczą germańską powstaje znów do życia Wolna i Niepodległa Polska.

My, członkowie Krajowej Rady Narodowej, zgromadzeni na uwolnionej Ziemi Polskiej, pomni obowiązku wobec Narodu, z którego woli zjednoczyliśmy się do czynu i walki, wierni zasadom Manifestu Lipcowego. — postanawiamy:

R o z d z i a ł I.**Powołanie rad narodowych.**

Art. 1. § 1. Do czasu powołania stałej politycznej reprezentacji Narodu, w myśl zasad Konstytucji z dnia 17 marca 1921 r., organem Narodu w zakresie ustawodawstwa oraz kontroli nad działalnością Rządu i w zakresie nadzoru nad radami narodowymi jest Krajowa Rada Narodowa.

§ 2. Jako organy planowania działalności publicznej oraz kontroli nad rządowymi i samorządowymi organami wykonawczymi działają gminne, miejskie, powiatowe i wojewódzkie rady narodowe (art. 28).

Art. 2. § 1. Struktura hierarchiczna rad narodowych jest następująca:

- a) Krajowa Rada Narodowa,
- b) wojewódzkie rady narodowe,
- c) powiatowe rady narodowe,
- d) miejskie rady narodowe,
- e) gminne rady narodowe.

§ 2. Zakres działalności terytorialnej rad narodowych, wskazanych w § 1 lit. b—e, opie-

ra się na podziale administracyjnym Rzeczypospolitej Polskiej z tym, że rady narodowe miast: Warszawy i Łodzi posiadają uprawnienia wojewódzkich rad narodowych; miejskie rady narodowe miast wydzielonych posiadają uprawnienia powiatowych rad narodowych, zaś miejskie rady narodowe miast nie wydzielonych — uprawnienia gminnych rad narodowych.

§ 3. W miastach, liczących ponad 200.000 mieszkańców, mogą miejskie rady narodowe powołać jako organy pomocnicze — rady dzielnicowe. Zasady powołania i zakres działania rad dzielnicowych ustala miejska rada narodowa.

R o z d z i a ł II.**Skład rad narodowych.**

Art. 3. Udział w tworzeniu rad narodowych biorą wszystkie organizacje i zrzeszenia demokratyczno-niepodległościowe, które zgłoszą swoją działalność we właściwych organach Rządu i stoją na gruncie mocy obowiązującej ustawy konstytucyjnej z dnia 17 marca 1921 r.

Art. 4. Krajowa Rada Narodowa składa się:

- 1) z członków Krajowej Rady Narodowej, którzy zostali powołani przed uchwaleniem niniejszej ustawy,
- 2) z przedstawicieli, delegowanych przez organizacje polityczne i gospodarcze, centralne zrzeszenia zawodowe i społeczne, działające na terytorium Rzeczypospolitej,
- 3) z przedstawicieli wojewódzkich rad narodowych oraz Rad Narodowych miast Warszawy i Łodzi w liczbie po 5 członków od każdej z tych rad.

- 4) z przedstawicieli organizacji polskich za granicą, skupiających w swych szeregach obywateli polskich, o ile organizacje te podporządkowały się Krajowej Radzie Narodowej,
- 5) z dokooptowanych przez Krajową Radę Narodową, na wniosek jej Prezydium, wybitnych i zasłużonych przedstawicieli wojskowości, nauki, literatury, sztuki i pracy społecznej z tym, by liczba dokooptowanych nie przekraczała $\frac{1}{4}$ ogólnej liczby członków Krajowej Rady Narodowej.

Art. 5. § 1. Organizacje polityczne wysyłają swych przedstawicieli do Krajowej Rady Narodowej na podstawie porozumienia się między sobą ich instancji kierowniczych.

§ 2. Liczbę przedstawicieli zrzeszeń zawodowych i społecznych ustali w każdym konkretnym przypadku Prezydium Krajowej Rady Narodowej, biorąc pod uwagę rzeczywistą rolę społeczną, wpływ i liczebność danej organizacji oraz zasadę, aby w Krajowej Radzie Narodowej były odpowiednio reprezentowane wszystkie niżej wymienione zrzeszenia:

- a) robotnicze i pracownicze związki zawodowe,
- b) organizacje i zrzeszenia zawodowe inteligencji pracującej,
- c) organizacje rzemieślnicze,
- d) organizacje rolnicze,
- e) centrale i związki spółdzielcze,
- f) organizacje i zrzeszenia przemysłowe i handlowe,
- g) instytucje kulturalne i oświatowe,
- h) stowarzyszenia pomocy i opieki społecznej,
- i) organizacje młodzieży.

§ 3. Ogólna liczba członków Krajowej Rady Narodowej nie może przekraczać 444.

Art. 6. § 1. System przedstawicielstwa w wojewódzkich, powiatowych, miejskich i gminnych radach narodowych winien odpowiadać zasadom, wyrażonym w art. 4, pkt 1, 2, 5, oraz w art. 5 §§ 1 i 2 z tym, że liczba członków tych rad nie powinna przekraczać:

- a) w radach wojewódzkich oraz w radach miast: Warszawy i Łodzi 120
- b) w radach powiatowych 60
- c) w radach miejskich, w miastach do 5.000 mieszkańców 16
- ponad 5.000 do 10.000 mieszkańców 24
- ponad 10.000 do 25.000 mieszkańców 32
- ponad 25.000 do 40.000 mieszkańców 40
- ponad 40.000 do 60.000 mieszkańców 48
- ponad 60.000 do 120.000 mieszkańców 56
- ponad 120.000 do 200.000 mieszkańców 64
- ponad 200.000 do 250.000 mieszkańców 72
- ponad 250.000 mieszkańców 80
- d) liczba członków rad gminnych winna wynosić nie mniej, niż 16 i nie więcej niż 36 osób, z uwzględnieniem w miarę

możności przedstawicielstwa w radzie poszczególnych gromad wiejskich na terenie danej gminy.

§ 2. Narodowe rady gminne oraz miejskie w miastach nie wydzielonych delegują do rady powiatowej po jednym przedstawicielu z grona prezydium danej rady narodowej.

Narodowe rady powiatowe i rady narodowe w miastach wydzielonych (z wyjątkiem miast Warszawy i Łodzi) delegują po 2 przedstawicieli do wojewódzkiej rady narodowej z grona swego prezydium. Do rad narodowych miejskich nie wchodzi przedstawiciele innych rad terenowych.

Jeżeli wskutek delegowania przez rady niższych stopni swych przedstawicieli do rady wyższego stopnia, liczba delegatów przekroczyłaby połowę ustawowej liczby członków rady, — Prezydium Krajowej Rady Narodowej może ustalić dla poszczególnych rad odrębne zasady udziału przedstawicieli rad niższych stopni.

§ 3. Liczba członków dokooptowanych nie może przekraczać:

- a) w wojewódzkich radach narodowych — $\frac{1}{4}$ ogółu członków rady,
- b) w powiatowych radach narodowych i radach narodowych miast wydzielonych — $\frac{1}{5}$ ogółu członków rady,
- c) w gminnych radach narodowych i radach narodowych miast nie wydzielonych — $\frac{1}{6}$ ogółu członków rady.

Art. 7. § 1. Delegatami organizacji, wymienionych w art. 4, mogą być osoby, które brały czynny udział bądź w walce zbrojnej z okupantem, bądź w cywilnej akcji samoobrony i oporu, włączając w to akcję propagandową, bądź też biora udział w akcji odbudowy państwowości polskiej w zakresie politycznym, społecznym, gospodarczym lub kulturalnym, jeżeli ukończyły 21 lat życia.

§ 2. Nie mogą być delegatami osoby, obciążone zarzutem współdziałania z okupantem niemieckim w jego walce z Narodem Polskim, bądź też udziałem w walce bratobójczej z niepodległościowymi organizacjami demokratycznymi.

Art. 8. Prezydium każdej rady narodowej wyższego stopnia sprawdza w granicach swojej właściwości terytorialnej prawidłowość ukonstytuowania się rad narodowych niższych stopni.

Art. 9. Nowowprowadzeni członkowie Krajowej Rady Narodowej składają na ręce Prezydenta Krajowej Rady Narodowej, a członkowie terenowych rad narodowych — na ręce przewodniczącego właściwej rady, następujące ślubowanie:

„Ślubuję uroczyście, jako członek rady narodowej, według najsłabszego mego rozumienia i zgodnie z sumieniem, rzetelnie pracować dla dobra Narodu Polskiego, stać na straży jego praw demokratycznych i czynić

wszystko, w miarę swoich sił i uzdolnień, dla umocnienia niepodległości i pomyślnego rozwoju Rzeczypospolitej Polskiej“.

Art. 10. Członkowie Krajowej Rady Narodowej używają tytułu „poseł do Krajowej Rady Narodowej“.

Art. 11. Art. 21 i 22 Konstytucji z dnia 17 marca 1921 r. mają odpowiednie zastosowanie do członków Krajowej Rady Narodowej.

Art. 12. Członkowie Krajowej Rady Narodowej mają prawo do bezpłatnego korzystania z państwowych środków komunikacyjnych na terenie całego Państwa.

Rozdział III.

Organy rad narodowych.

Art. 13. § 1. Rady Narodowe wybierają ze swego grona prezydium, złożone z przewodniczącego, jego zastępcy oraz 3 członków. Osoby, zajmujące stanowiska w administracji państwowej lub samorządowej na obszarze, podległym właściwości danej rady, oraz członkowie prezydium jakiegokolwiek innej rady narodowej mogą wchodzić w skład prezydium rady terenowej tylko za uprzednią zgodą prezydium rady narodowej wyższego stopnia.

W żadnym jednak razie nie mogą wchodzić w skład prezydium rady terenowej członkowie i pracownicy jej organów wykonawczych (wydziału wojewódzkiego i powiatowego, zarządu miejskiego względnie gminnego).

§ 2. Krajowa Rada Narodowa wybiera Prezydium, złożone z 5 do 7 osób; w skład Prezydium wchodzi: Prezydent, jego 2 zastępcy, Naczelnny Dowódca Wojska Polskiego, oraz członkowie.

§ 3. Członkowie Prezydium Krajowej Rady Narodowej nie mogą jednocześnie zajmować stanowisk w administracji państwowej lub samorządowej.

Art. 14. Do Prezydenta Krajowej Rady Narodowej i jego zastępców mają zastosowanie wszystkie postanowienia Konstytucji z dnia 17 marca 1921 r., dotyczące marszałka i wice-marszałków sejmu.

Art. 15. § 1. Pomocniczym organem Krajowej Rady Narodowej jest Biuro Prezydyjne.

§ 2. Organizację Biura Prezydyjnego i zakres jego działalności ustali rozporządzenie Prezydium Krajowej Rady Narodowej.

§ 3. Mianowanie funkcjonariuszów Biura Prezydyjnego na stanowiskach kierowniczych należy wyłącznie do Prezydium Krajowej Rady Narodowej.

Art. 16. § 1. Do czasu zorganizowania Najwyższej Izby Kontroli Państwa (art. 9 Konstytucji z dnia 17 marca 1921 r.), wszystkie kompetencje Najwyższej Izby Kontroli Państwa przekazuje się Prezydium Krajowej Rady Narodowej, które wykonywuje kontrolę

przez specjalne Biuro Kontroli przy Prezydium Krajowej Rady Narodowej.

§ 2. Rząd, wszystkie ministerstwa i podległe im urzędy (nie wyłączając sądowych i prokuratorskich), instytucje, zakłady, przedsiębiorstwa itp. państwowe i samorządowe będą udostępniać Biuru Kontroli do wglądu znajdujące się w ich dyspozycji dokumenty finansowe (budżety, plany finansowo-gospodarcze, dokumenty przychodowe i rozchodowe, księgi rachunkowe itp.), umożliwiać kontrolę mienia publicznego oraz pod publicznym zarządem się znajdującego (kasy, magazyny, inwentarz itp.), oraz udzielać wszelkich wyjaśnień w sprawach organizacyjnych, administracyjnych, gospodarczych i finansowych.

Art. 17. § 1. Rady narodowe powołują stałe komisje: finansowo-budżetową, oświatową i kontroli. W razie potrzeby mogą powoływać również i inne komisje. Tryb powoływania komisji ustali Prezydium Krajowej Rady Narodowej.

§ 2. Rady narodowe, jako organ kontroli społecznej, mają prawo w swoim zakresie działania wyłaniania i wyznaczania nadzwyczajnych komisji dla poszczególnych spraw, z prawem wzywania świadków i rzeczoznawców oraz przesłuchiwania stron zainteresowanych.

Rozdział IV.

Funkcjonowanie rad narodowych.

Art. 18. § 1. Posiedzenia rad narodowych wojewódzkich, powiatowych, miejskich i gminnych odbywają się obowiązkowo przynajmniej raz na miesiąc, zaś Krajowej Rady Narodowej — przynajmniej raz na kwartał.

§ 2. Poza tym posiedzenie rady narodowej może być zwołane w każdym czasie przez prezydium rady z inicjatywy własnej lub też na wniosek przynajmniej 1/4 członków rady.

§ 3. Obecność na posiedzeniu rady narodowej jest obowiązkowa. Członek rady, opuszczający bez uzasadnionej przyczyny 2 posiedzenia, może być uchwałą prezydium rady pozbawiony mandatu. O pozbawieniu mandatu delegata zostaje powiadomiony odnośny organ wysyłający celem wysłania innego delegata.

§ 4. Każdej radzie narodowej przysługuje prawo zawieszania swych członków w prawach członkowskich zwykłą większością głosów i wykluczenia z rady większością 2/3 głosów. Organizacja delegująca ma prawo wysłać nowego przedstawiciela na miejsce wykluczonego członka rady.

§ 5. Wykluczonemu lub zawieszonemu członkowi przysługuje prawo odwołania się do rady narodowej wyższego stopnia. Odwołanie nie wstrzymuje wykonania uchwały w przedmiocie wykluczenia lub zawieszenia.

Art. 19. Rady narodowe winny być zwołane na sesję budżetową najpóźniej w styczniu przed rozpoczęciem roku budżetowego.

Art. 20. Do prawomocności uchwał potrzebna jest zwykła większość głosów, przy obecności przynajmniej 1/3 liczby członków, faktycznie powołanych, w myśl art. 4 i 6.

Art. 21. § 1. Rady narodowe zorganizowane są na zasadzie hierarchicznego podporządkowania się.

§ 2. Władzą zwierzchnią i nadzorczą wszystkich rad narodowych jest Krajowa Rada Narodowa, która ustala linię wytyczną i nadaje kierunek pracom innych rad narodowych.

§ 3. Krajowa Rada Narodowa może rozwiązać każdą bezpośrednio lub pośrednio hierarchicznie niższą radę narodową i zawiesić lub wykluczyć poszczególnych jej członków.

Art. 22. § 1. Każda rada narodowa niższego stopnia przedkłada hierarchicznie wyższej, terytorialnie właściwej, radzie narodowej sprawozdanie ze swej działalności nie później, niż dnia 15-go każdego miesiąca kalendarzowego.

§ 2. Sprawozdanie winno obejmować okres jednego miesiąca kalendarzowego.

§ 3. Odpisy protokółów posiedzeń rady winny być w trybie, przewidzianym w § 1, przedkładane nie później, niż dnia 7-go po odbyciu posiedzenia.

§ 4. Sprawozdania z działalności wojewódzkich rad narodowych winny być przedkładane w trybie, przewidzianym w §§ 1, 2 i 3 Krajowej Radzie Narodowej.

§ 5. Za wykonanie powyższych postanowień odpowiada osobiście przewodniczący rady.

Art. 23. Każda uchwała rady narodowej (wojewódzkiej, powiatowej, miejskiej, i gminnej), pozostająca w sprzeczności z ustawą niniejszą lub innymi obowiązującymi przepisami, będzie uchylona w trybie nadzoru przez Krajową Radę Narodową.

Art. 24. Posiedzenia rad narodowych są jawne; w poszczególnych wypadkach rady narodowe mogą uchwalić tajność posiedzenia.

Art. 25. Krajowa i terenowe rady narodowe posługują się pieczęcią z Orłem Piastowskim.

Rozdział V.

Kompetencja rad narodowych.

Art. 26. § 1. Zakres działania Krajowej Rady Narodowej obejmuje:

- 1) ustawodawstwo;
- 2) planowanie działalności publicznej, w szczególności ustalanie budżetów i planów świadczeń w naturze;
- 3) ustalanie stanu liczebnego wojska oraz liczby mającego być pobranym rekruta;
- 4) kontrolę działalności organów wykonawczych, z punktu widzenia zgodności z ustawami i uchwalonymi planami, oraz polityki i celowości;

5) powoływanie i odwoływanie Naczelnego Dowództwa Wojska Polskiego;

6) uchwalanie w drodze ustawy podstawowych aktów gospodarki, jako to: zaciągania pożyczek, zbycia, zamiany lub obciążania nieruchomości majątku państwowego, przyjęcia gwarancji finansowych;

7) zatwierdzenie umów handlowych, celnych oraz stałe obciążających Państwo pod względem finansowym;

8) uchwalanie w drodze ustawy nadzwyczajnych aktów politycznych, jako to: wypowiedanie wojny, zawarcie pokoju, zawarcie przymierza, wprowadzenie stanu wyjątkowego, wprowadzenie stanu wojennego, zatwierdzenie międzynarodowych umów państwowych, wprowadzających przepisy prawne, obowiązujące obywateli polskich albo zmieniające granice Państwa, amnestia.

§ 2. W okresach między posiedzeniami Krajowej Rady Narodowej (art. 18 § 1 i 2) wszystkie jej uprawnienia, wymienione w art. 21 § 2 i § 3, art. 23, art. 25, art. 26 § 1 pkt 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, i art. 29 § 2 wykonuje Prezydium Krajowej Rady Narodowej.

Art. 27. Poza uprawnieniami, przysługującymi Krajowej Radzie Narodowej z art. 26, Krajowa Rada Narodowa uprawniona jest do powołania w momencie, uznanym przez siebie za odpowiedni, Tymczasowego Rządu Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 28. Do kompetencji terenowych rad narodowych należy:

- 1) planowanie działalności publicznej, a w szczególności ustalanie budżetu oraz planu świadczeń w naturze;
- 2) kontrola działalności organów wykonawczych (rządowych i samorządowych) oraz instytucji i osób, wykonywających funkcje zlecone w zakresie administracji i gospodarki publicznej z punktu widzenia legalności, celowości i zgodności z zasadniczą linią działalności Krajowej Rady Narodowej;
- 3) powoływanie samorządowych organów wykonawczych;
- 4) ustalanie zasad i warunków, na których organy wykonawcze samorządu mogą zawierać umowy w sprawie zaciągnięcia pożyczki, zbycia, zamiany lub obciążenia majątku nieruchomości;
- 5) uchwalanie regulaminów obrad rady i komisji.

Art. 29. § 1. Niezależnie od uprawnień, przewidzianych w art. 28, radom narodowym może być, stosownie do postanowień, zawartych w art. 3 ust. 4 Konstytucji z dnia 17 marca 1921 r., przekazany właściwy zakres ustawodawstwa.

§ 2. Przekazanie to może nastąpić tylko każdorazowo uchwałą Krajowej Rady Narodowej.

Art. 30. § 1. Prace każdej rady narodowej w zakresie planowania i budżetowania winny być zakończone przed dniem 1 kwietnia.

§ 2. Projekty planów (preliminarze budżetowe) winny być przedłożone przez właściwe organy wykonawcze Krajowej Radzie Narodowej i innym radom narodowym do dnia 1 stycznia.

§ 3. O ile do dnia 1 kwietnia dana rada narodowa nie uchwali budżetu lub przedłożonych jej planów, przewodniczący rady narodowej zarządzi ogłoszenie budżetu i planów w brzmieniu, zaprojektowanym przez organy wykonawcze.

Rozdział VI.

Postanowienia przejściowe i końcowe.

Art. 31. § 1. Z chwilą przeprowadzenia wyborów powszechnych do przedstawicielstwa narodowego, na zasadach Konstytucji z dnia

17 marca 1921 r., Krajowa Rada Narodowa ulega rozwiązaniu z mocy samego prawa.

§ 2. Do chwili ukonstytuowania się przedstawicielstwa narodowego kompetencje Krajowej Rady Narodowej, określone w ustawie z dnia 31 grudnia 1944 r. o zmianie ustawy z dnia 11 września 1944 r. o organizacji i zakresie działania rad narodowych (Dz.U.R.P. Nr 19, poz. 98), wykonywuje Prezydium Krajowej Rady Narodowej.

Art. 32. Zmiana lub uchylenie mocy obowiązującej ustawy niniejszej może nastąpić tylko uchwałą Krajowej Rady Narodowej, powziętą większością kwalifikowaną 2/3 głosów przy obecności co najmniej połowy liczby członków Krajowej Rady Narodowej.

Art. 33. Wykonanie niniejszej ustawy porucza się Prezydium Krajowej Rady Narodowej, Prezesowi Rady Ministrów i właściwym ministrom, każdemu w zakresie jego działania.

Art. 34. Ustawa niniejsza wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.